

chisaties, zooals dat voorkwam in het rapport van „de deputaten voor het leerboek“, ingezonden aan de synode van Utrecht in 1923. Het groote belang van dat laatste rapport was, methodologisch gezien, dat niet alleen de theologische orde werd gekozen voor de dogmatische leerstof, maar dat ook, en dit vooral, de vraag en antwoord-methode werd losgelaten.

Waarom juist dat laatste van zooveel betekenis is, hopen we in een volgend artikel uiteen te zetten; nu wijzen we er slechts op, als op een evenement in de historie van de Gereformeerde catechese.

Maar hoezeer nu ook al deze dingen van betekenis mogen zijn, eigemaardig is, dat men van invloed op de praktijk nog zoo weinig merkt. Ook jongere predikanten — al is dat gelukkig niet met allen zoo — maar ook jongere predikanten, die zich niet beroepen kunnen op gewoonte of gewenning, gebruiken ook zelfs voor historisch onderwijs een vragenboekje. En dat ze 't voor 't dogmatisch onderwijs doen is misschien begrijpelijker, maar ook al niet méér verstandig.

Opmerkelijk is het, hoe weinig belangstelling er bestaat voor de eischen, die de kinderpsychologie stelt aan de catechisatie. En dat is 't niet alleen.

Hoe weinig geld hebben de meeste kerkeraden gevoterd voor het catechetische onderwijs, voor leermiddelen e.d.g. Of het komt doordien de predikant er niet om vraagt of doordien de kerkeraad te zuinig is, weet ik niet.

En dit alles juist in een tijd waarin er geen vraagstuk voor het kerkelijk leven, inzonderheid in de groote steden, méér brandend is, dan juist dat van het bewaren en bouwen van de jeugd!

Dat er alzo ten dezen heel wat te reformeeren valt staat vast.

En daarmee meen ik deze artikelenreeks voldoende te hebben gemotiveerd, en tevens voldoende te hebben ingeleid.

J. W.

UIT DE SCHRIFT.

De herhaling.

Toen zij dan het middagmaal genomen hadden, zeide Jezus tot Simon Petrus: Simon, zoon van Jonas! hebt gij Mij liever dan deze? ... Hij zeide wederom tot Hem: ten tweeden male: Simon, zoon van Jonas, hebt gij Mij lief? ... Hij zeide tot hem ten derden male: Simon, zoon van Jonas, hebt gij Mij lief? ... Johannes 21:15, 16, 17.

De herhaling is wellicht nooit zoo sterk in haar zielkundige kracht erkend als tegenwoordig.

Praktisch heeft men er van de oudste tijden af gebruik van gemaakt, ja, stellig vaker dan nu.

De gewoonte was vroeger een hoogere levensmacht dan heden. En wat is gewoonte anders dan een voortdurende herhaling, die zich eindelijk vastzet in den mensch.

Ook Christus heeft zich in Zijn prediking meer-malen van herhaling bediend.

Maar nergens valt Zijn herhaling meer op, dan in de vragen, welke Hij aan de zee van Tiberias aan Petrus stelde.

Gewoonlijk meent men, dat de Heiland tot driemaal toe dezelfde vraag, zij het met eenige wijziging, aan Zijn discipel stelde, omdat deze Hem tot driemaal had verloochend. Misschien heeft men daarin gelijk. Doch dan vergete men niet, dat ook Petrus in Zijn verloochening zich tot herhaling liet verleiden. En de zielkundige werking der herhaling is bij hem als het ware tastbaar. Hij bevestigt zichzelf in de verloochening. Hij wordt in de verloochening steeds drierster.

Of de goede Herder nu tegen Petrus' herhaling opzettelijk stelt Zijn herhaling of niet, in elk geval past Hij de herhaling op Petrus toe.

En indien deze wordt aangewend door den Macht-hebbende, door den Hartkenner, wijk een onberekenbare invloed moet daarvan niet uitgaan!

Petrus' ziel smelt van droefheid weg!

Hoort gij, o mijn ziel, ook wel de herhaling, waarmee Jezus Zich tot U richt? Zijn evangelie, Zijn woord staat vol herhalingen. Laat gij ze wel op u inwerken?

Och, gij waant zoo dikwijls, dat indien gij het eenmaal gelezen hebt, het wel genoeg is. De herhaling slaat gij over. Gij hebt den jachtigen geest van den tijd in u, die op elk moment weer wat anders wil. Dat maakt uw geestelijk leven zoo

vluchtig, uw zelfbeproeving zoo luchtig, uw mystiek zoo oppervlakkig.

Zeker, niet in het mechanisch repet-eren, niet in het gedachteloos prevelen hebt gij het te zoeken.

Maar in het, met klimmenden nadruk uzelf één, twee, desnoods honderdmaal de vraag voorleggen: ziel, hebt gij den Opgestane nu waarlijk lief? Heeft Hij voor u geleden? Is Hij voor u verzozen?

De Heilige Geest veracht de herhaling als middel niet.

Durft gij het dan wel verachten?

Beproof ook gij dat middel.

En het peil van uw geloofsleven zal stijgen. HEPP.

KERKELIJK LEVEN.

Calvinistische Dogma-Beschouwing. ¹⁾

Als ik u ga spreken over de Calvinistische dogma-beschouwing, val ik daarmee aan een der meest typeerende kenmerken van het Calvinisme. Men zou het dogma kunnen noemen de ruggegraat van het Calvinisme. Neem het dogma weg en het Calvinisme is gelijk aan die ongelukkige wezens, wier wervelkolom op verschillende plaatsen gebroken is, die niet kunnen gaan of staan, maar altijd uitgestrekt moeten liggen, wier zenuwleven verstoord is, omdat het ruggemerg een centrale is van het zenuwstelsel. Dat het Calvinisme een dogma heeft, dat het dit dogma zuiver bewaart en in waarde houdt, daaraan dankt het zijn koninklijke stand. Nu is het gelijk een edel raspaard, dat ternauwernood bemerkt of het een berijder draagt, maar zonder het dogma zou het aan een weeskier gelijk zijn geworden, dat eer gij het weet door uw voet wordt vertreden.

Doch stellen wij in ons dogma en in de waarde, welke wij er aan toekennen onze eer, anderen rekenen het ons als een schande toe. Vraagt aan hen, die ons niet vriendelijk gezind zijn, wat zij toch eigenlijk op ons legen hebben en zij zullen u in negen van de tien gevallen antwoorden: het Calvinisme is zoo dogmatisch. En terwijl zij u dit zeggen, zullen zij het gezicht trekken van iemand, die in een bedorven vrucht de tanden heeft gezet. Laten wij er maar eerlijk voor uitkomen, dat het dogma door een voornaam deel van de tegenwoordige theologische wereld wordt gehaat. En die haat brengt men dan over op het Calvinisme, niet zoozeer op de personen, als wel op onze wereld- en levensbeschouwing. Wel is daarin in de laatste kwarteeuw eenige kentering ten goede gekomen, wel zijn er onder de niet-Calvinistische theologen, die tot het inzicht zijn gekomen, dat men ter bevordering van een geordend christelijk samenleven t ch wel omtrent eenige geformuleerde grondstellingen aangenomen moet denken, maar zij willen niet, dat de kerk daarover beslist en vooral niet, dat deze stellingen iemand binden zouden. Doch gij gevoelt het; een dogma dat niet door een kerk is uitgesproken en dat door die kerk niet met gezag wordt voorgedragen om te gelooven is geen dogma, zooals de kerken der Reformatie dit in vroeger eeuw altijd hebben verstaan. Deze toch legden in kerkelijke symbolen, in catechismussen en geloofsbelijdenissen vast wat haar leden naar het woord van God samennoemde. Een dogma zonder bindend kerkelijk gezag is een ei zonder dooier, een schaal zonder vrucht, of wilt gij, wie er zulk een dogma op na houdt, heeft misschien heel kunstig uit ivoor een ruggegraat nagemaakt en dat in een lichaam niet minder ingenieus aangebracht, maar het kan toch de ruggegraat niet vervangen. Er zit geen merg in. Het bevat geen zenuwknopen. Er gaat geen leven vanuit. Het staat wel stijf als een paal overeind, maar het lichaam hangt er ontzield en slap aan. Het maakt den indruk een soort vogelverschrikker te zijn. Daarmee is ook geoordeeld het pogen van een man als Kaftan, die leert, dat het dogma met de tijden moet wisselen. Onze tijd, zoo predikte hij, heeft behoefte aan een nieuw dogma. Doch wat is dit anders, dan wanneer een medicus op de idee kwam om elk mensch, naarmate hij hooger klimt op den maatschappelijken ladder, van zijn oude ruggegraat te opereren en hem een nieuwe in te zetten. De bekende Seeberg gaat zoover niet. Hij wil den ouden vorm van het dogma behouden, maar daarin gedurig weer een nieuwen inhoud instorten. Dat komt alzo — om onze beeldspraak uit te werken — hierop neer, dat men een wervelkolom van het oude merg ontleedde en het met nieuw vult. Het is klaar als de dag, dat al zulke experimenten niet alleen de dood van het dogma zelf, maar bij konsekwente toepassing den dood van het Christendom betekenen. Het krachtigste lichaam buet er het leven bij in, wanneer men het ruggemerg gevoelig aantast. Maar zoo doorstaat ook het Christelijk leven het niet, wanneer men het dogma niet op zijn plaats laat en ten volle oerbiedigt. Doch tegenover deze enkelen, die althans nog voor een schijn-dogma waardeering

¹⁾ Prof. Seebergen verzocht mij in mijn lezingen zoo populair mogelijk te zijn en vóór alles de vraagstukken apologetisch te bezien. Ik heb getracht daaraan te voldoen. Misschien kan de meest populaire ook hier eenig nut stichten.

koesteren staan er honderden en duizenden anderen, die alle dogma of zelfs schijn van dogma schuwen. Volgens Harnack heeft het Christendom zich reeds in de eerste eeuwen van het evangelie verwijderd en hij wijst dit enkel en alleen aan het dogma. Het dogma is voor hem de kiem des verderfs in het christelijk leven, de zondebok, waarop alles moet worden geladen, wat hem in de geschiedenis van kerk en theologie mishaagt. En Troeltsch, de profeet van het zoogenaamde nieuw-Protestantisme, zocht hierin het voornaamste kenmerk van deze richting, dat men het dogma menmoedig als ballast over boord heeft geworpen. Daardoor is naar zijn oordeel het Protestantisme gered. Al-lerwege wordt de leus van een ondogmatisch Christendom opgeheven. Het dogma, zoo betoogt men, is de knellende keten, die stuk moet worden geslagen, opdat het christelijk leven zich vrij kunne ontwikkelen. Het dogma betekent altijd en immer, dat een kerk een vergevorderd stadium van verstarving, versteening, verstijving is binnengegreden. Het dogma is de grafkelder van het geloof. Het dogma maakt de christenen, die het aanhangen, tot zoutpilaren aan de oevers van een Doode Zee.

De aanvallen tegen het dogma worden dus wel met grof geschut gevoerd. En men heeft zijn kanonnen vooral gericht op het Calvinistische dogma. Dit kan niet verwonderen. Ook de Roomsche kerk huldigt het dogma. Zij lijdt zelfs, gelijk ik nader zal aantonen, aan overschieting van het dogma. En toch is het dogma in het Romanisme niet zulk een levensmacht als in het Calvinisme. Het dogma heeft daar hoofdzakelijk betekenis voor den clerus, niet voor de leken. Wanneer de leken maar bezitten een fides implicita, door Luther genoemd een kolenbranders-geloof, d.w.z. wanneer zij eenvoudig belijden te gelooven wat de kerk gelooft zonder precies te weten wat de kerk gelooft, wordt daarmee genoegen genomen. Voor leken komt het voornamelijk aan op het onderhouden van de godsdienstige plichten en het deelnemen aan de sacramenten. Het dogma heeft daar geen plaats in het hart van de geheele gemeente. Het wordt opgesloten in de studierealen en mag slechts af en toe en dan nog maar voor korten tijd de kathedraal binnentreden. In de kathedraal heerscht het sacramentalisme. Voorts bestaat er ook een Luthersch dogma. Maar in Luthersche kringen durven slechts enkele getrouwen eraan vasthouden. Zij vormen een verdwijnend kleine groep. Hun invloed is uiterst gering. En ook onder hen konformeert bijna niemand zich meer zonder voorbehoud aan de oorspronkelijke belijdenisschriften. Verreweg de meesten zijn voor den machtingen druk van buiten op het dogma gevoeld gewicht. Zij hebben aan den geest des tijds het dogma ten offer gebracht. Men vond het oude dogma te hard, te vernietigend voor den mensch. Het eerst werd de leer van de predestinatie, van de eeuwige voorbeschikking Gods losgelaten. Daarna die van de geestelijke, zedelijke onmacht van den mensch. Het Humanisme, dat achter den breeden rug van Melancthon de Luthersche kerk binnensloep, werd steeds machtiger. Het dogma moest zoo omgevormd worden, dat het voor het menschelijk hart aannemelijk werd. Er werd zoelang aan geschaafd en gevild, tot er niets anders van overbleef, dan particuliere geloofsvoorstellingen. De nieuwere theologische richtingen, welke op Lutherschen bodem zijn ontstaan, nemen geen waarheden aan, dan die voldoen hetzij aan het menschelijk gevoel, hetzij aan de mensche-lijke religieuze behoefte, hetzij aan de mensche-lijke ervaring. De Goddelijke waarheid is verlaagd tot slavin, welke den mensch de voeten moet waschen. En hoever deze richtingen zich hebben verwijderd van den man, dien zij nog altijd huldigen als den Hervormer bij uitnemendheid, het moet toch toegestemd, dat Luther zelf hierin allermest vrij uitgaat. Zijn anthropocentrisch, zijn soteriologisch uitgangspunt, kende te hooge eer aan den mensch toe, stelde den mensch in het middelpunt van het godsdienstige leven. Dat is de val van het Lutheranisme geworden. Dat is de oorzaak van de ontzettende tragiek, welke zijn geschiedenis te aanschouwen geeft. Daardoor zijn de Naziversloken van het eens zoo bloeiende Lutheranisme afgekneden en heeft het zijn kracht ingeboet. Het Calvinisme daarentegen heeft het dogma de plaats gegeven, welke het toekomt. Zeker, ook het Calvinisme heeft tijden van vooruitgang en achtereuitgang, van bloei en van inzinking gekend. Maar herleving van het Calvinisme ging steeds gepaard met herleving van het dogma. Dat dogma werd niet gedragen door een clerus, maar door een geheele gemeente. Elk Calvinistisch geloovige moest het kennen en het onderschrijven. Ieder, ook de gewone man, mocht tot ontwikkeling ervan het zijne bijdragen. Ieder was geroepen het te belijden en te beleven. Daarenboven duldde het Calvinisme niet, dat het dogma wisselt naar den menschelijken smaak. Het uitgangspunt van het Calvinisme is niet soteriologisch, maar theologisch, niet anthropocentrisch, maar theocentrisch. Het vraagt niet: wat denkt de mensch ervan, maar wat zegt God ervan. Het Soli Deo Gloria is bij het Calvinistisch dogma het enige motief. Het is niet aan mode onderhevig. Het is niet van menscheijke stemmen afhankelijk. Daarom toont zijn karakter een

soliditeit, w dogma spu Het kweekt lijke tegens invloed van Liberale ge Nederland v volgehouden men aan t de eeuwige.

Maar, zo drukt op he heid. Het i Het heeft v geen oog. I Calvinisme ik mij nog ik reeds v cinisme en hart en ge geen hand e dan een st denten van de anatomic kerkhof. Ma spreekt laste door zijn do Het heeft e gebracht, al het Lutheri zozeer geb rechte verke aan het Ca enkel verba zuivere mys De grootste in vorige e groote my weinig beke En behalve het Calvini praktischen heeft het ha konst, wete leven in h Dat deed he besef. Het hart, elk d des Heeren, zijdig dogm door onwaai het mystise en Lutheran meer naar is het ook en Lutherar minkt Chr naide het C a beginsel.

En nu m vinisme dog der staan, ge een kerk, e 5 staan me Het is één. Men schept en leven, tegenstelling De leer is is ze slecht speelgoed of Anders is z naturen voe deren hange Het echte wil u dat sommige ch der zeiden: het is ontsta door de ker dat onderze Velstrekt n verstanden i niet alleen hart en met doch dat z het versta gen, welke e dat zij aan het verstand het denken. men op zek hoonneert al stand om w wil zij dan l tus. Het Ca een smaad, wat is dat te kennen? I jongeman, d naar onuitsp voegt: ik ke et geen behi Zoudt gij n gesicht, dat Liefde vraag een volk ee Windt het d en zijn ver

zonden anders van dogma het Christen van het evangel en alleen hem de kien de zondebok, wat hem in mishaget. En zoogenoemde het voornamen dogma man worpen. Daar smeert. Al natisch Chris betooft men, worden ge ch vrij kunne tijd en immer, van van nengereiden. geloof. Het aanhangen. Doode Zes den dus wel heeft zijn katieche dogma, oomsche kerk elijk ik nader ing van het t Romanisme et Calvinisme ik betekenis. Wanneer de mplicita, door geloof, d.w.z. g looven wat weten wat de en genomen aan op het lichten en het dogma heeft e geheele ge studerellen og maar voor reden. In de lisme. Voorts ma. Maar in enkele gezu een verdwij erst gering. En niemand zich oorspronkelijke sten zijn voor et dogma ge en geest des ten vond het end voor den van de prach tlikking Gods elijke, zedelijke manisme, dat tou de Luther machtiger. Het den, dat het elijk werd. Er id, tot er niet uliere geloof sische richtin zijn ontstaan, voldoen hetz in de mensche de mensche id is verlaagd ten moet was h hebben ver alldid huldigen eid, het moet erin allerminst zyn soterie e eer aan den et middelpunt de val van het oorzaak van geschiedenis te de Nazirees. Lutheranisme ingehoeft. Het dogma de plaats ook het Cal ng en achter gekend. Maar steeds gepaard dogma weel r door een ge loovige moest eder, ook de ing ervan het het te behouden het Calvinisme menschenken Calvinisme is h. niet antwo et vraagt niet, wat zegt God et Calvinistisch niet aan mode elijke stemmen karakter een

soliditeit, welke de eeuwen verduurt. Door zijn dogma spuit het Calvinisme staal in het bloed. Het kweekt mannen van stavast. Zelfs werden eerlijke tegenstanders gedwongen, den onberekenbaren invloed van het Calvinistische dogma te erkennen. Liberale geschiedschrijvers hebben toegestemd, dat Nederland den 80-jarigen oorlog tegen Spanje heeft volgehouden en gewonnen door het zich vastklemmen aan het specifiek Calvinistische dogma van de eeuwige verkiezing Gods.

Maar, zoo heeft men vaak tegengeworpen, dat drukt op het Calvinisme het stempel van eenzijdigheid. Het is naar zijn wezen één en al dogma. Het heeft voor andere godsdienstige levenswaarden geen oog. Indien dit zoo ware, zou inderdaad het Calvinisme een treurigen aanblik opleveren. Als ik mij nog eens mag bedienen van het beeld, dat ik reeds meermalen gebruikte, dan zou het Calvinisme enkel ruggegraat zijn. Dan zou het geen hart en geen zenuw, geen vleesch en geen bloed, geen hand en geen voet bezitten. Het zou niet meer dan een stuk geraamte zijn, dat misschien studenten van dienst kan zijn bij het onderwijs in de anatomie, maar overigens alleen deugt voor het kerkhof. Maar wie zoo spreekt van het Calvinisme spreekt laster. Het Calvinisme is niet alleen krachtig door zijn dogma, doch ook teeder door zijn mystiek. Het heeft een schat van stichtelijke lektuur voortgebracht, als waarop noch het Romanisme, noch het Lutheranisme kan bogen. Dat het allerwege zoozeer gehecht was aan de psalmen, is ten onrechte verklaard uit het Oudtestamentische, dat aan het Calvinisme eigen zou zijn, maar houdt enkel verband met de onuitputtelijke bronnen van zuivere mystiek, welke uit de psalmen opwellen. De grootste Calvinistische dogmaticus uit Holland in vorige eeuwen, Voetius, was tegelijk ook de grootste mysticus, de schrijver van het nog te weinig bekende werk over „Geestelijke Verlatingen“. En behalve door zijn dogma en zijn mystiek heeft het Calvinisme zich ook onderscheiden door zijn praktischen zin. In de landen, waar het doordrong heeft het handel, nijverheid, scheepvaart, landbouw, kunst, wetenschap, herschappen. Het heeft aan het leven in hooge mate sociale betekenis gegeven. Dat deed het door zijn sterk ontwikkeld roepingssbesef. Het graveerde het zijn aanhangers in het hart: elk Calvinist moet zich weten instrument des Heeren. De bewering, dat het Calvinisme eenzijdig dogmatisch zou zijn, moet dus als door en door onwaar worden gebrandmerkt. Maar gelijk het mystisch en praktisch is boven Romanisme en Lutheranisme, om nu van die richtingen, welke meer naar het ongelooft overhellen te zwijgen, zoo is het ook dogmatisch boven haar. Romanisme en Lutheranisme vertoonden u tenslotte een verminkt Christendom, maar God heeft in zijn genade het Calvinisme bestemd om te zijn, althans in beginsel, een harmonisch Christendom.

En nu mag men niet meenen, dat in het Calvinisme dogma, mystiek en praktijk los naast elkander staan, gelijk zich soms op stadpleinen bevinden een kerk, een paleis en een museum. Neen, deze 3 staan met elkander in organischen samenhang. Het is één bloedsomloop, die door hen heengaat. Men schept soms een tegenstelling tussen leer en leven. Maar het Calvinisme aanvaardt die tegenstelling niet. De leer behoort ook tot het leven. De leer is levend, anders drukt ze niet. Anders is ze slechts verguld papier, dat kinderen op hun speelgoed of zelfs op hun eigen aangezicht plakken. Anders is ze een maskerdepak, dat lichtzinnige naturen voor wereldsch vermaak zich om de schouderen hangen en daarna verscheuren en verknippen. Het echte dogma is geboren uit de mystiek. Ik wil u dat bewijzen. Het is niet zoo gelegen, dat sommige christenen op een goeden dag tot elkander zeiden: laat ons een dogma opstellen. Neen, het is ontstaan uit het onderzoek van de Schriften door de kerk. En wat bewoog de christenen tot dat onderzoek? Weetgierigheid? Intellektualisme? Volstrekt niet! Wat hen bewoog was de liefde. Zij verstanden het gebod, dat zij den Heere hun God niet alleen moesten liefhebben met geheel hun hart en met geheel hun ziel en met al hun krachten, doch dat ze Hem ook moesten liefhebben met het verstand. Dat is de vloek van de richtingen, welke een ondogmatisch Christendom najagen, dat zij aan God onthouden het liefhebben met het verstand. Zij gebruiken hun verstand wel, want het denken van den mensch is geen uurwerk, dat men op zeker oogenblik kan stilzetten. Het functioneert altijd door. Maar zij gebruiken hun verstand om wereldsche wijsheid te verwerken, terwijl zij dan hun hart willen openstellen voor Christus. Het Calvinisme voelt zulk een houding als een smaad, Koning Jezus aangedaan. Trouwens, wat is dat voor een liefde, welke niet hegeert te kennen? Hoe zou uw oordeel uitvallen over een jongeman, die van een meisje verklaart: ik heb haar onuitspreklijk lief, maar er tegelijk aan toevoegt: ik ken haar eigenlijk nauwelijks en ik heb er geen behoefte aan haar nader te leeren kennen? Zoudt gij niet van meening zijn, dat hij eer in een geslacht, dan in de samenleving thuis behoort? Liefde vraagt kennis en kennis vraagt liefde. Als een volk een nationalen held liefheeft, dan verstandt het de werken, die over zijn persoonlijkheid en zijn verdiensten zijn geschreven. Hoeveel te

meer moet liefde tot God dan niet nopen om uit Zijn werken, inzonderheid uit Zijn Woord, te vernemen, wie Hij is. Die liefdedrang werkt niet slechts in de enkele geloovigen, maar in de gemeenschap der geloovigen, in heel de kerk. En dan niet slechts in de kerk van één bepaalden tijd, maar van alle tijden, van alle eeuwen tot op de wederkomst van Christus toe. Telkens, wanneer er dan ook een dogma werd vastgesteld, zat daarachter de geloovige denkbaarheid van de kerk gedurende onderscheiden geslachten. Het ware dogma — en daarover handelen wij alleen — is steeds de rijpe vrucht van de mystiek, van het liefhebben. En wanneer men dan van het Calvinisme vordert, dat het zijn dogmatisch karakter zal prijsgeven, is dat een onmogelijke eisch. Dan zouden wij het liefhebben met het verstand moeten prijsgeven. Dan zouden wij voor een deel van de liefde voor den Drieënigen God afstand moeten doen. En dat kunnen wij niet. Daarvoor is de liefde ons te machtig. Wij betuigen met de Bruid uit het Hooglied: „Vele wateren zouden deze liefde niet kunnen uitblussen, ja de rivieren zouden ze niet verdrinken“ (8:7).

Doch het dogma is niet alleen mystiek, het is ook praktisch van aard. Men heeft ons, Calvinisten, dikwijls verweten, dat wij door ons handhaven van het dogma toonen aan de Heilige Schrift niet genoeg te hebben. Deze aanklacht werpen wij niet verontwaardiging van ons. De Schrift is voor ons genoegzaam, er mag niets aan worden toegevoegd, maar toch hebben we praktisch nog wel een dogma noodig. Ik wil dit met enkele voorbeelden duidelijk maken. Ergens woont een gezin, dat vergaat van koude. De vader Wendt zich in zijn nood tot een rijk man met het verzoek hem aan eenige brandstof te helpen. En de grootgrondbezitter zegt: ik geef u een stuk land cadeau, waaronder een kolenmijn ligt, gij moogt daaruit opdelven zooveel gij maar wilt. Zal de behoefte man niet antwoorden: goede heer, ik prijs uw mildheid, maar als ik eerst die mijn moet ontginnen, ben ik met vrouw en kinderen reeds lang van koude ingekomen, voor het oogenblik ben ik met enkele emmers kolen meer gebaat! Een ander geval! Het communistische leger uit Rusland rukte uw land binnen. Uw troepen, die aan de grenzen liggen, telegraferen aan uw regering: zend ons kanonnen. De regering seint terug: wij zullen u duizende wagons met ijzer en staal sturen, waaruit gij wel een mijlen kanonnen kunt gielen. Zou de krijgsleiding niet andermaal een beroep doen op de regering: geef ons liever honderd kanonnen, die kunnen wij in deze ure van gevaar beter gebruiken? Zoo nu is de Schrift ook een mijn, die nooit raakt uitgeput. Het dogma is de kleine hoeveelheid kolen, welke daaruit is opgedolven, maar die de kerk soms juist noodig heeft. De Schrift is vol materiaal voor den geestelijken oorlog, maar het dogma heeft iets van dit materiaal toebereid om dadelijk te kunnen gebruiken. Het dogma bevat een korte samenvatting van de waarheden der Schrift. Wanneer nu iemand u vraagt: wat gelooft gij, dan is het praktisch onmogelijk om hem heel de Schrift te gaan voorlezen en uitleggen, maar zijt gij blijde, dat gij hem uw korte samenvatting kunt voorleggen. En nu is die beknopte samenvatting in den loop der eeuwen, vooral door den strijd tegen de ketterij steeds langer geworden, maar de lengte en diepte der Schrift heeft zij niet bereikt. Wanneer men dan ook van het Calvinisme vordert: laat uw dogma los, dan komt dit hierop neer: werp uw brandstof, welke gij met zooveel moeite uit de mijnschacht der Schrift naar boven hebt gehaald, in de zee, begin opnieuw te ontginnen en sterf van koude. Of: sla uw wapenen, welke gij uit de Schrift hebt gesmeed, aan stukken en lijd de nederlaag tegen uw vijanden. Achter al dat roepen om toch ons dogmatisch karakter te laten varen, zien wij een list des duivels. Hij wil ons ontwapenen en weerloos maken. Maar de Calvinist drijft hem uit met het woord: ga weg, Satan, want daar staat geschreven: gij zult den Heere uw God niet verzoeken. Eenige weken geleden schreef het voornaamste liberale blad in Holland ongeveer als volgt: het Calvinisme staat in de praktijk in alles vooraan, ondanks zijn dogmatisch konservatisme. Wij willen gaarne onzen dank betuigen voor dezen lof, mits wij deze verbetering mogen aanbrengen: het Calvinisme staat praktisch in alles vooraan, niet ondanks, maar dank zij zijn dogma.

Daarmee meen ik ook de aanklacht ontzenuwd te hebben als zou het Calvinisme aan het dogma enige onfeilbaarheid toekennen. Dat is wel zoo volgens de opvatting van Rome. Voor haar is het dogma evengoed produkt van Goddelijke inspiratie als de Schrift. Daartegenover echter heeft de Calvinistische dogmabeschouwing zich altijd te weer gesteld. Zij gelooft wel onvoorwaardelijk, dat de Geest de kerk in alle waarheid leidt. Doch evenals de geloovige naar het apostolische woord door den geest Gods geleid wordt en toch niet heilig is, maar dwalen en zondigen kan, zoo kan ook de kerk falen. Vandaar dan ook, dat het Calvinisme in theorie en praktijk steeds handhaafde, dat het dogma, de belijdenis steeds appellabel blijft aan de Schrift. Al zijn ijzer en staal van de hoogste kwaliteit, daarom kunnen er nog wel kanonnen uit worden gegoten, die een onffen loop hebben. En

zoo ook, al is de Schrift onfeilbaar, zoo zal de bearbeiding daarvan door het verlichte en liefhebbende verstand altijd de eigenschappen van het gebrekkig menschelijke vertoonen. Een ding mag daarbij echter niet worden vergeten, n.l. dat de enkeling zich veel en veel lichter vergist, dan de kerk, die Gods Woord zuiver bewaard — en daarop ligt de nadruk — in haar werk van eeuwen. En wanneer men dan ook de geschiedenis bestudeert en nagaat wat er aan het Calvinistische dogma veranderd moest worden, dan komt men tot de slotsom, dat dit zoo goed als niets bedraagt. Naar inhoud en vorm is het dogma der vaderen nog geheel het onze. Alleen rust op het tegenwoordige geslacht de taak, de Schrift verder te ontginnen, nieuwe waarheden met het liefhebbend verstand te ontdekken en daaraan de passende formulering te geven, m.a.w. de dogmavorming voort te zetten. Het dogma is levend. Daarom wil het groeien. Moge voor het Calvinisme soms een wintertijd aanbreeken, God doet daarop toch weer een lentetijd volgen. En dit is een van de onbedriegelijke kenteekenen der lente, dat de boom van het dogma weer groenende tinten krijgt, dat er knoppen aanzwellen en openbarsten, dat nieuwe loten uitschieten, dat frissche bloesems hun weelderige kleurenpracht uitstallen en met hun balsmiekke geuren den Calvinistischen hof vervullen.

Het verheugt mij hartelijk, dat het ook in Hongarije en omliggende landen voor het Calvinisme weer lente is. En ofschoon ik u slechts iets van de heerlijke Calvinistische dogmabeschouwing kon laten zien, zoo zijt gij met mij toch hiervan wel overtuigd, dat een Calvinistische opwaking niet denkbaar is zonder dogma-opwaking. Tegenover de vele stelsels, welke onze tijd u aanbiedt en welke bij hun geboorte reeds tot onthinding overgaan, omdat ze doodelijke tegenstrijdigheden in zich dragen, geeft het Calvinisme een denksysteem, zóó hecht en zóó gesloten, dat zelfs tegenstanders het ons benijden. Doch dit denksysteem kan door niemand worden overgenomen dan door hem, die ook den Calvinistischen liefdedrang kent. Calvinisten van Hongarije, hebt uw schoone belijdenis, waarin het Calvinistische dogma is vervat, lief. Verbreidt uw dogma met warmte. Verdedigt het met bezieling. Arbeidt er aan met heel uw persoonlijkheid met de hede in het hart, dat ook gij voor de verdere ontwikkeling van het dogma het uwe moogt bijdragen. Schaamt u voor uw dogma nimmer, maar ijert er voor met dat kostelijk enthousiasme, dat speciaal uw eigendom is. Gedenkt aan Christus' woord: wie Mij belijden zal — en dat doet gij ook door den in liefde geslepen diamant van het dogma met zijn talrijke facetten bij elke gelegenheid te doen schitteren — wie Mij belijden zal voor de menschen, dien zal Ik belijden voor Mijn Vader, die in de hemelen is. HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Of God nog voortdurend openbaringen geeft.

(Slot).

A. K. te D. doet nog enkele vragen omtrent wat men wel (en onrechte „openbaringen“ noemt en door hem, naar we zagen evenzeer ten onrechte, gerekend wordt tot de „verlichting des Geestes“.

Hij vraagt: waar de grens ligt tusschen de openbaring Gods in de H. Schrift en deze „verlichting“, welke de toetssteen is, waarmee hier het echte en het valsche te onderscheiden valt; en of dergelijke verlichting, valt ze iemand te beurt, dan ook gezaghebbend, en een regel van gedraging is voor anderen.

Mijn antwoord op de eerste vraag kan kort zijn. Grenzen kunnen alleen bestaan tusschen twee terreinen die in één vlak liggen.

En wij dit laatste niet het geval is met het terrein der Openbaring Gods in de H. Schrift en dat waarop we ons hier bevinden, kan er geen sprake zijn van aanwijzing der grenzen die beide scheiden.

Of, om het anders te zeggen, we hebben hier te doen met ongelijksoortige grootheden. Daarom is hier elke grensbepaling evenals elke vergelijking, onmogelijk.

Méer zin heeft de tweede vraag: hoe de bijzondere inwerking Gods op ons gevoels-, wijs- en bewustzijnsleven te onderscheiden valt van wat uit ons eigen zieleleven naar boven komt.

Bij het beantwoorden van deze vraag, ga voorop, dat hier de in het Woord ons geopenbaarde wil en waarheid Gods, altoos de absoluut geldende keursteen is.

Elke opkomende voorstelling of gedachte, en elke innerlijke aanranding die zich als van buiten tot ons komend bij ons bewustzijn aandient, en in strijd is met het Woord, moet onverbiddeijk afgewezen worden.

Ze is óf het product van ons eigen verdoold zieleleven óf een inblazing van den vorst der duisternis.

Ze is dat, óók al is er in het complex van overleggingen waarmee ze zich aandient nog zoo veel dat haar schijnt aan te bevelen.

Ik denk hier, om een voorbeeld te noemen,